Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

দশম শ্রেণীৰ বাবে

ইতিহাস

পাঠ - ৫

ভাৰত আৰু উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্য

অংশ – ১

অনামিকা দাস

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ উৎস

- সিন্ধু উপত্যকা সভ্যতা ভাৰতৰ আটাইতকৈ পুৰণি সভ্যতা।
- খ্ৰীষ্টপূৰ্ব চতুৰ্থ সহস্ৰাব্দৰ আশে-পাশে সিন্ধু সভ্যতাৰ উত্থান ঘটিছিল।
- প্ৰধান চহৰ : হৰপ্পা আৰু মহেঞ্জোদাৰো।
- সিন্ধু উপত্যকাৰ পৰা গংগা উপত্যকাৰ মীৰাটলৈকে বিস্তৃত।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

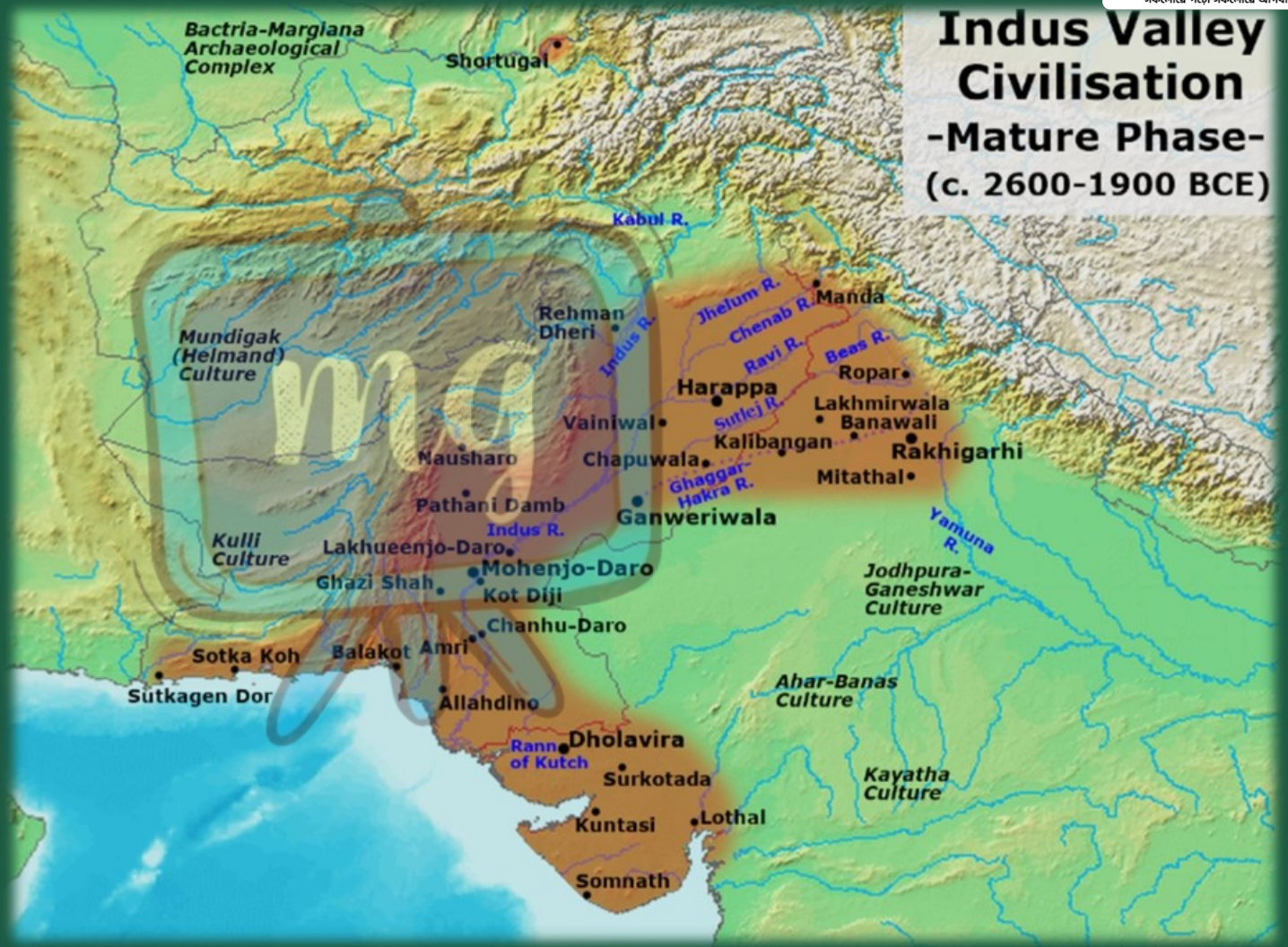

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- পণ্ডিতসকলৰ মতে দ্রাবিড়সকল আছিল প্রধান নির্মাতা।
- সিন্ধু সভ্যতাৰ বিকাশত তেওঁলোকে মূল ভূমিকা পালন কৰিছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

উদ্ধাৰ কৰা শিল্পকর্ম

- পশুপতি আৰু শিৱলিংগৰ মূর্তি।
- মাতৃ দেৱীৰ মূর্তি।
- স্বস্তিকা চিহ্ন থকা ছীল।
- পোৱা মাটিৰ সামগ্রী
- ষাঁড় গৰু আৰু ইউনিকর্ণ থকা ছীলে জীৱ-জন্তু পূজাৰ আভাস দিয়ে।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- বুৰঞ্জীবিদ আৰ. চি. মজুমদাৰে পৰৱর্তী সময়ৰ ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ কিছুমান ক্ষেত্রত সিন্ধু সভ্যতাই প্রভাৱ এৰি থৈ গৈছিল বুলি মতপোষণ কৰিছে।

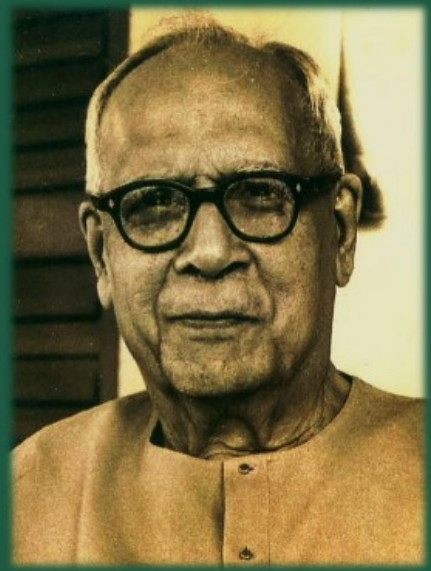

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

প্ৰাচীন বৈদিক যুগ

- সময়কাল : খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১৫০০ৰ পৰা খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১০০০ চনলৈ
- এই সময়ছোৱাত ঋগবেদ ৰচনা কৰা হৈছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

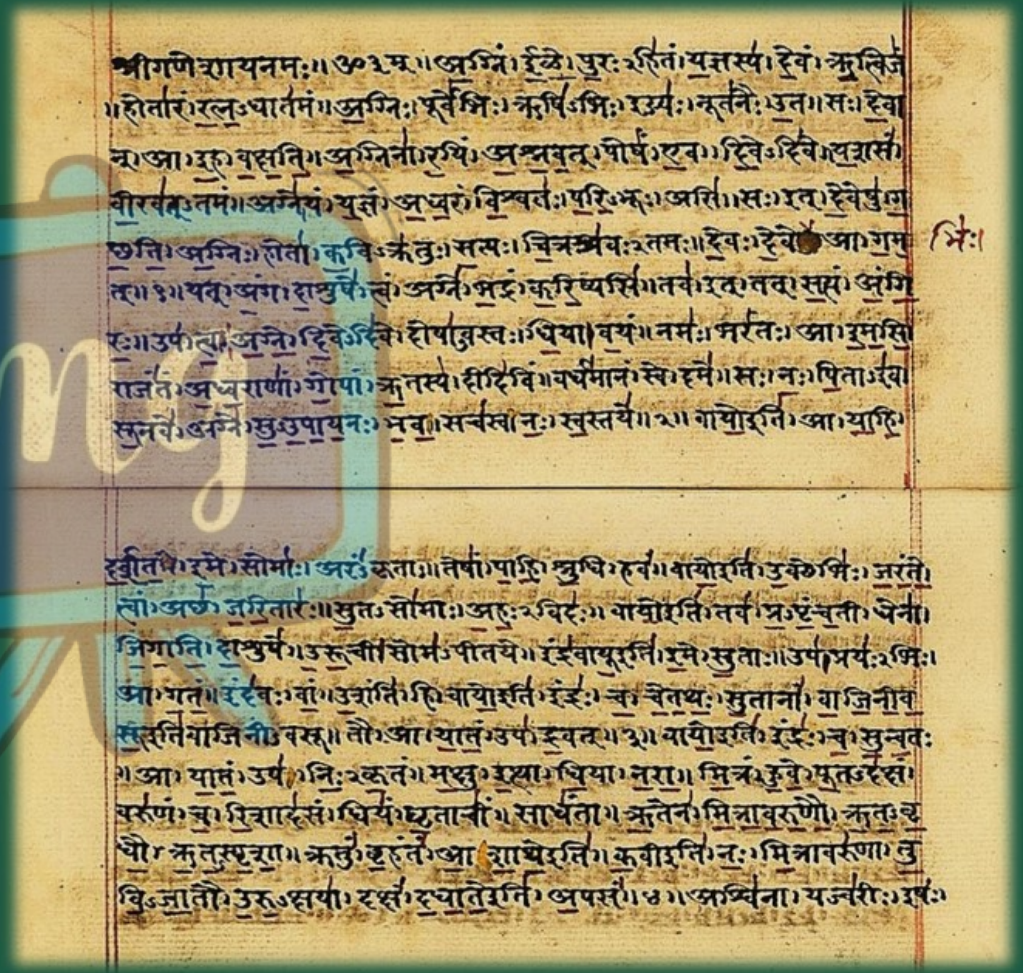

श्रीगणेशायनमः॥ ॐ३म्॥ अग्निं। ईळे। पुरःऽहितं। यज्ञस्य। देवं। ऋत्विजं
॥ होतारं। रत्नऽधातमं॥ अग्निः। पूर्वेभिः। ऋषिऽभिः। इड्यः। नूतनैः। उत॥ सः। देवा
न्। आ। इह। वक्षति॥ अग्निना। रयिं। अश्नवत्। पोषं। एव॥ दिवेऽदिवे। यशसं।
वीरवत्ऽतमं॥ अग्नेऽयं। यज्ञं। अध्वरं। विश्वतः। परिऽभूः। असि॥ सः। इत्। देवेषु। ग
च्छति। अग्निः। होता। कविऽक्रतुः। सत्यः। चित्रश्रवःऽतमः॥ देवः। देवेभिः। आ। गम
त्॥ १॥ यत्। अंग। दाशुषे। त्वं। अग्ने। भद्रं। करिष्यसि॥ तव। इत्। तत्। सत्यं। अंगि
रः॥ उप। त्वा। अग्ने। दिवेऽदिवे। दोषाऽवस्तः। धिया। वयं॥ नमः। भरतः। आ। इमसि।
राजंतं। अध्वराणां। गोपां। ऋतस्य। दीदिविं॥ वर्धमानं। स्वे। दमे॥ सः। नः। पिताऽइव।
सूनवे। अग्ने। सुऽउपायनः। भव॥ सचस्व। नः। स्वस्तये॥ २॥ वायोइति। आ। याहि।

दर्शतेमे। इमे। सोमाः। अरंऽकृताः॥ तेषां। पाहि। श्रुधि। हवं॥ वायोइति। उक्थेभिः। जरंते।
त्वां। अच्छ। जरितारः॥ सुतऽसोमाः। अहःऽविदः॥ वायोइति। तव। प्रऽपृंचती। धेना।
जिगाति। दाशुषे॥ उरूची। सोमऽपीतये॥ इंद्रवायूइति। इमे। सुताः॥ उप। प्रयःऽभिः।
आ। गतं॥ इंदवः। वां। उशंति। हि। वायोइति। इंद्रः। च। चेतथः। सुतानां। वाजिनीव
सूइति वाजिनीऽवसू॥ तौ। आ। यातं। उप। द्रवत्॥ ३॥ वायोइति। इंद्रः। च। सुन्वतः
॥ आ। यातं। उप। निःऽकृतं॥ मक्षु। इत्था। धिया। नरा॥ मित्रं। हुवे। पूतऽदक्षं।
वरुणं। च। रिशादसं। धियं। घृताचीं॥ साधंता॥ ऋतेन। मित्रावरुणौ। ऋतऽवृ
धौ। ऋतऽस्पृशा॥ क्रतुं। बृहंतं। आ। शाथेइति॥ कवीइति। नः। मित्रावरुणा। तु
विऽजातौ। उरुऽक्षया। दक्षं। दधातेइति। अपसं॥ ४॥ अश्विना। यज्वरीः। इषः।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

পৰৱৰ্তী বৈদিক যুগ

- সময়কাল : খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ১০০০ৰ পৰা খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ৬০০ লৈকে
- মূল ৰচনা :
  - যজুঃবেদ
  - সামবেদ
  - অথর্ববেদ
  - উপনিষদ
  - আৰণ্যক

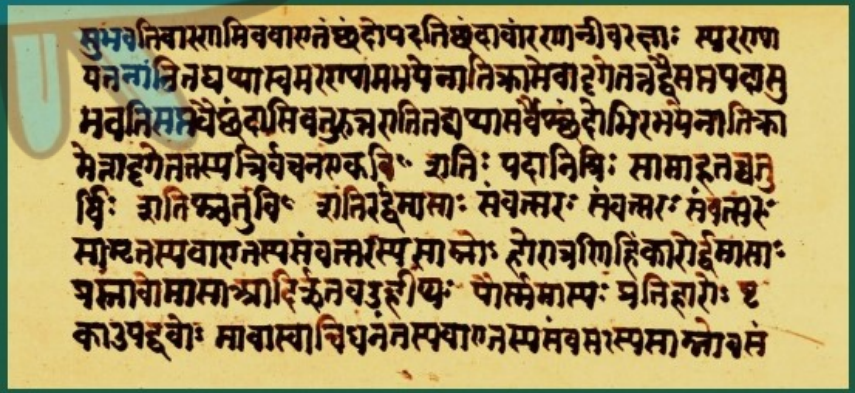

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- পৰৱৰ্তী বৈদিক যুগৰ শেষৰ ফালে ৰামায়ণ, মহাভাৰত ৰচনা হৈছিল।
- খ্ৰীষ্টপূৰ্ব চতুৰ্থ শতিকাৰ ভিতৰত সমগ্ৰ ভাৰতলৈ আৰ্য সংস্কৃতি বিস্তাৰিত হৈছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

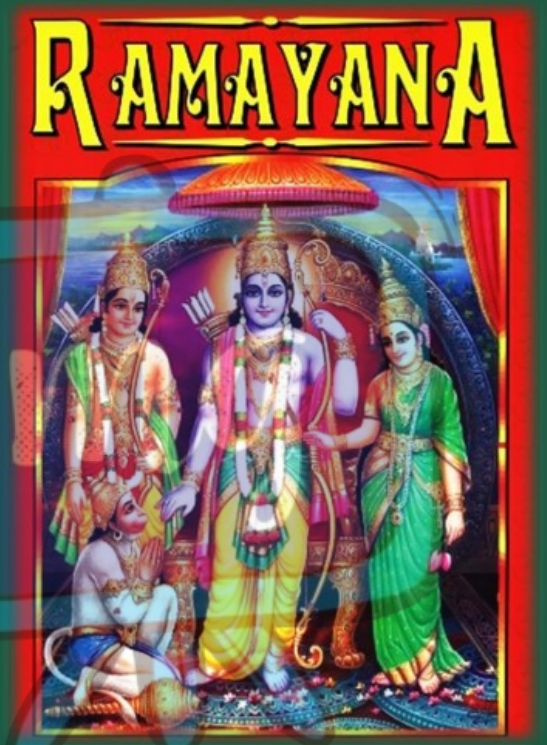

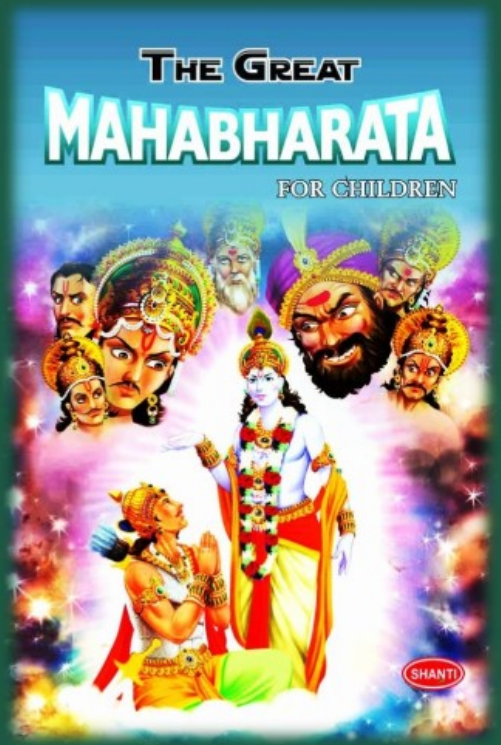

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

ভাৰতত প্ৰাক-আর্য্য বসতিপ্রধান লোক

প্রাথমিক বসতিপ্রধান লোক —

- প্রট'-অষ্ট্রলয়ড
- নিগ্রো
- মংগোলীয়
- প্রশস্ত মস্তিস্কী

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

পিছৰ আগমন —

- দ্রাবিড়
- নর্ডিক

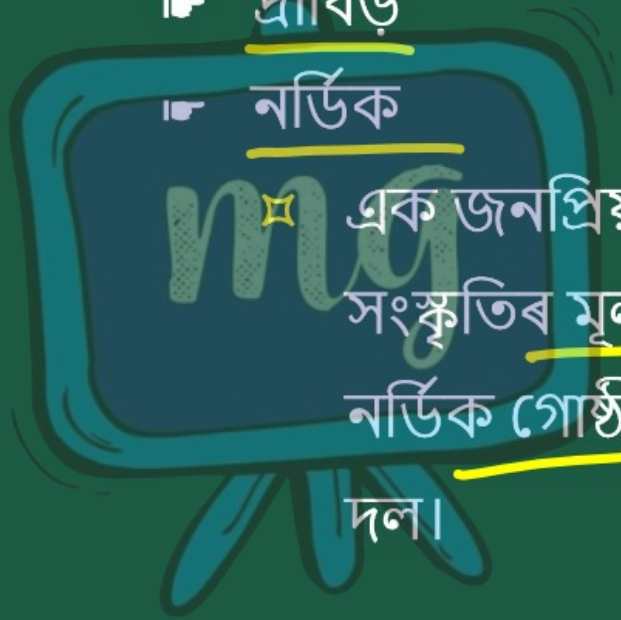

- এক জনপ্রিয় তত্ব অনুসৰি বৈদিক সংস্কৃতিৰ মূল নির্মাতা আছিল আর্যভাষী নর্ডিক গোষ্ঠীৰ অন্তর্ভূক্ত লোকৰ এটা দল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- এই নৃ-গোষ্ঠীসমূহৰ সংমিশ্রণৰ ফলত বহুতো জাতি, উপজাতি গঠন হয়।
- মিশ্রণৰ জৰিয়তে বিভিন্ন সাংস্কৃতিক গোটৰ উত্থান ঘটিছিল —
  - ৰীতি-নীতি আৰু পৰম্পৰা
  - বিশ্বাস আৰু আচাৰ-ব্যৱহাৰ
  - ভাষা

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

ভাৰতীয় সংস্কৃতিলৈ প্ৰাক-আৰ্য্যৰ অৱদান —

- অষ্ট্ৰিকসকলৰ অৱদান —
  - ধানৰ খেতি
  - কুঁহিয়াৰৰ পৰা গুড় উৎপাদন
  - কপাহী কাপোৰ বনোৱা
  - ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানত সেন্দুৰ, হালধিৰ ব্যৱহাৰ
  - হাতী পোহনীয়াকৰণ আৰু প্ৰশিক্ষণ

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- আর্য সংস্কৃতিৰ বিস্তাৰিত হোৱা সময়ত ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ স্থানীয় ধর্মীয় আৰু সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ সংমিশ্রণ ঘটিছিল।
- ইয়াৰ ফলত আর্য্য সংস্কৃতিৰ ৰূপান্তৰ হৈছিল।
- পূর্বৰ জনগোষ্ঠীসমূহে আর্য ভাষা সংস্কৃতিৰ উপাদান গ্রহণ কৰিছিল।
- সংহিতা, ব্রাহ্মণ, আৰণ্যক, মহাকাব্যদ্বয়, উপনিষদৰাজি, পৰৱর্তী সময়ত ৰচিত পুৰাণ, স্মৃতি, বেদাংগ সমূহত এই ৰূপান্তৰকৰণৰ আভাস পোৱা যায়।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- সিন্ধু সভ্যতাৰ ধৰ্ম ব্যৱস্থা বিভিন্ন উপাস্য দেৱতা দেখা যায়।
  - বৈদিক ব্যৱস্থাতো বহু দেৱ-দেৱীৰ লগতে একেশ্বৰৰ ধাৰণা বিদ্যমান।
- ভাৰতীয় প্ৰাচীনতম ধৰ্মীয় পৰম্পৰাই নতুন বিশ্বাস, ৰীতি-নীতিৰ ক্ষেত্ৰত সহবৰ্তিতা, সংযোজন, সংমিশ্ৰণৰ উদাৰ নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- স্বকীয় নীতিৰ সংস্কাৰ, সংশোধন, নতুন ব্যাখ্যা, বিৰোধৰ প্রতি শ্রদ্ধা আছিল।
- হিন্দু ধর্মৰ সৈতে বৌদ্ধ আৰু জৈন ধর্মৰ মাজত কোনো সংঘাত নাছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- সম্ৰাট অশোক ধৰ্মীয় উদাৰতাৰ অন্য এক নিদৰ্শন আছিল।
- সম্ৰাট অশোকৰ গিৰ্ণাৰত থকা শিলালিপিত এই ধৰ্মীয় নিদৰ্শনৰ লিখনি পোৱা যায়। (খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ৩য় শতিকা)

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- পৰৱর্তী সময়ত ভাৰতলৈ বিভিন্ন ধর্মৰ প্রৱেশ হৈছিল —
  - খ্রীষ্টান
  - ইছলাম
  - ইহুদী
  - জোৰষ্ট্রাৰ
- মূল ধর্মৰ উপৰিও অসংখ্য স্থানীয় জনজাতীয় ধর্মপন্থাৰ অস্তিত্ব আছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- আধ্যাত্মিকতাই ভাৰতীয় মানুহৰ সামাজিক জীৱনতো যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছে।
- ই সংস্কৃতি, সভ্যতা, আৰু দৈনন্দিন জীৱনক গঢ় দিয়ে।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

☛ ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ প্ৰভাৱ —

- সংস্কৃতি আৰু পৰম্পৰা
- সাহিত্য আৰু শিল্প
- ভাস্কৰ্য্য আৰু স্থাপত্য
- সংগীত আৰু নৃত্য
- চিত্ৰকলা, মূল্যবোধ, আৰু নৈতিকতা
- অনুষ্ঠান, উৎসৱ, আৰু জীৱনশৈলী

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- প্ৰাগৈতিহাসিক যুগৰ জনপ্ৰৱজনৰ উপৰি ঐতিহাসিক কালছোৱাত খৃষ্টপূৰ্ব ষষ্ঠ শতিকাত পাৰ্ছী আক্ৰমণৰ পিছত গ্ৰীক, শক, হুন, তুৰ্কী-আফগান, মোগল, পৰ্টুগীজ, ওলন্দাজ, ডাচ, ফৰাচী, ব্ৰিটিছ আদি লোকৰ আগমন হৈছিল।
- এই গোষ্ঠীসমূহৰ বহুতে ভাৰতত স্থায়ীভাৱে থাকি গৈছিল।
- তেওঁলোকে ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণ তথা সংযোজনৰ প্ৰবাহত অংশগ্ৰহণ কৰি ভাৰতীয় সংস্কৃতিক সমৃদ্ধ কৰিছিল।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

ভৌগোলিক বৈচিত্র্য —

- ভাৰতীয় সংস্কৃতি উৎপত্তি তথা সংৰক্ষণত দেশৰ ভৌগোলিক পৰিস্থিয়ে গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে।
- কৃষি উপযোগী ভূমি, যাতায়ত যোগাযোগ ব্যৱস্থা, প্রাকৃতিক সম্পদৰ বাবে কোনো অঞ্চল আর্থিকভাৱে অধিক স্বচ্ছল আৰু অন্য সংস্কৃতিৰ সৈতে সংস্পর্শ সঘনাই হৈছে আৰু কোনো অঞ্চল সৈতে এই সুবিধাৰ অভাৱত বিচ্ছিন্ন, কষ্টসাধ্য জীৱন-যাপন কৰিবলগীয়া হৈছে।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

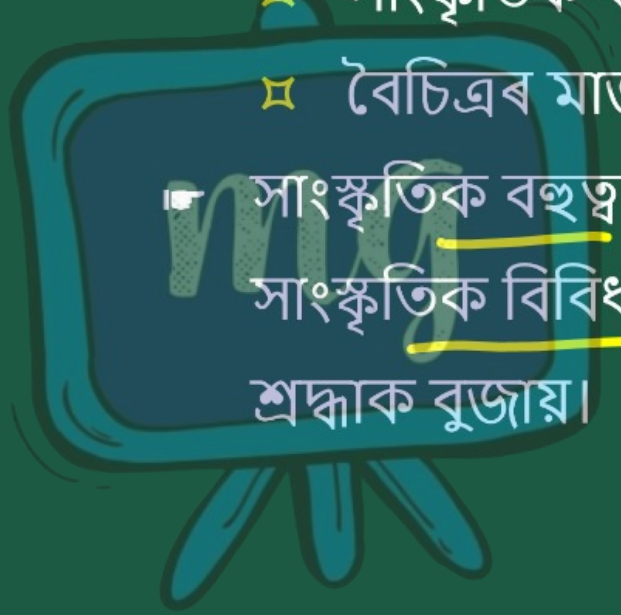

- ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য দুটা হ'ল —
  - সাংস্কৃতিক বহুত্ববাদ
  - বৈচিত্ৰৰ মাজত ঐক্য
- সাংস্কৃতিক বহুত্ববাদে কোনো এখন সমাজৰ সাংস্কৃতিক বিবিধতা আৰু ইয়াৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধাক বুজায়।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

বৈচিত্র্যৰ মাজত একতা —

- বৈচিত্র্যৰ মাজত ঐক্য ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ এক মূল বৈশিষ্ট্য।
- এই আদৰ্শৰ অন্তৰালৰ মূল ব্যক্তিসকল —
  - মহাত্মা গান্ধী
  - জৱাহৰলাল নেহৰু
  - আবুল কালাম আজাদ
  - সুভাষ চন্দ্র বসু

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

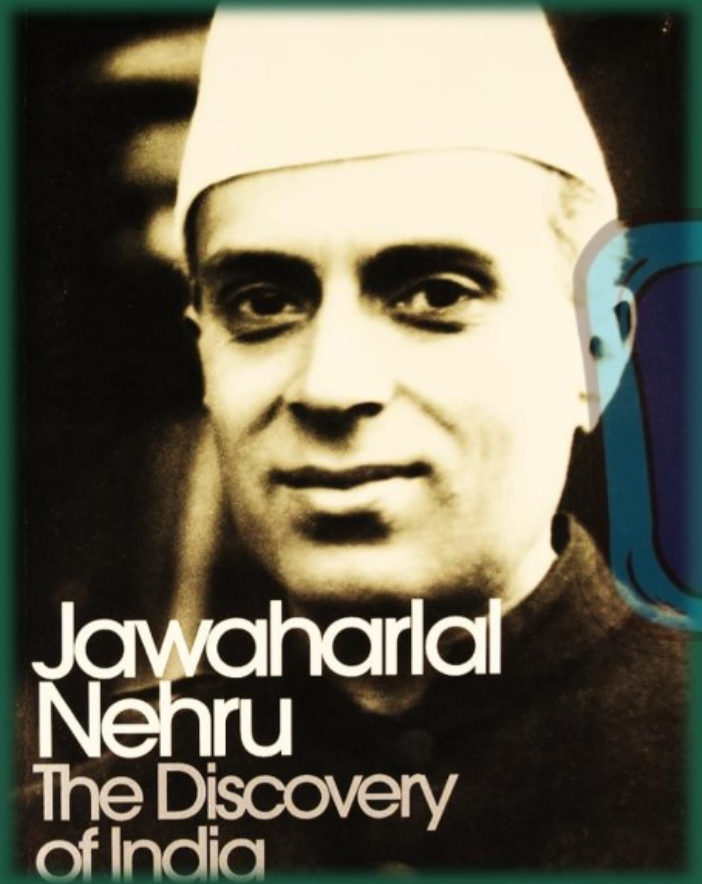

- নেহৰুৱে তেওঁৰ "ডিস্কভাৰী অৱ ইণ্ডিয়া" নামৰ গ্ৰন্থখনত এই তত্বটোৱে স্থায়ীত্ব লাভ কৰিছিল।
- বৈচিত্ৰ্যত ঐক্যৰ বার্তা প্রতিষ্ঠা কৰা হৈছিল।
- ই বৈচিত্ৰময় বিশ্বাস আৰু আচাৰ-ব্যৱহাৰক সামৰি লয়।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

ঐক্যত অৰিহণা যোগোৱা কাৰকসমূহ

- হিন্দু ধৰ্মৰ বহুত্ববাদীতা তথা উদৰতা।
- ভিন্ন সময়ত গঠিত সাম্ৰাজ্যৰ অধীনত ৰাজনৈতিক ঐক্যৰ ইতিহাস।
- শাসকসকলৰ ধৰ্মীয় আৰু সাংস্কৃতিক সহনশীলতা।
- ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত গ্ৰন্থ দুখনে বিভিন্ন প্ৰান্তক মূল সাংস্কৃতিক সুঁতিৰ লগত সাঙুৰি সৃষ্টি কৰা এক সাংস্কৃতিক পৰিয়ালৰ অনুভূতি।
- বিভিন্ন গোটৰ মাজত সাংস্কৃতিক আদান-প্ৰদান।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

- তদুপৰি এক বিশেষ সাংস্কৃতিক যোগাযোগৰ দ্বাৰা দেশখনৰ প্ৰতিটো গোট ইটোৱে সিটোৰ লগত বান্ধ খাই আছে।
- বৈচিত্ৰ্য সৃষ্টি কৰা বিষয়বোৰে পাছলৈ অংশবোৰক অন্য ধৰণে একত্ৰিত কৰে।
- দুটা গোট যদি আঞ্চলিক ভাৱে বিচ্ছিন্ন তেওঁলোক হয়তো ভাষা বা ধৰ্মৰ দ্বাৰা একত্ৰিত হৈ আছে, কিছুমান ধৰ্মীয়ভাৱে পৃথক হ'লে ভৌগোলিকভাৱে বা ভাষাৰ দ্বাৰা বন্ধনযুক্ত হৈ আছে।

Under CSR Support by
ipca | Foundation

মূল্যায়ন

শিক্ষাৰ অধিকাৰ
সৰ্বশিক্ষা অভিযান, অসম
সকলোৱে পঢ়ো সকলোৱে আগবাঢ়ো

১। সিন্ধু সভ্যতাৰ মূল নির্মাতা কোন আছিল ?

২। ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ এটা বৈশিষ্ট লিখা।